

เมื่ออ้างพระไตรปิฎกต้องเชื่อ*

รังษี สุทนต์*

ความนำ

บทความเรื่องนี้เขียนต่อเนื่องจากบทความเรื่อง “อย่าปลงใจเชื่อด้วยอ้างปิฎกหรือคัมภีร์” ซึ่งเขียนลงพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๐ ผู้เขียนได้แยกแยะให้เห็นรายละเอียดที่แปล มา ปิฎกสมปทาน^๑ ว่า “อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์” ตำรามีได้หมายถึงพระไตรปิฎกและที่แปล มา สมโน โน ครู^๒ ว่า “อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะเป็นครูของพวกเขา” ครูในที่นี้ก็มีได้ หมายถึงพระพุทธเจ้า เฉพาะปิฎกศัพท์ในคำว่า ปิฎกสมปทาน นั้นคัมภีร์ที่อธิบายว่าหมายถึงปริยัติ^๓ คือการศึกษาเล่าเรียน ในสมัยพุทธกาลก็คือการฟังจากครู เราก็แปลกันว่า ตำรา ทั้งๆ ที่ในสมัยพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศานี้แก่พวกชาวกาลามะยังไม่มีตำรา ส่วนสมปทาน สมัยเรียนนามกิตก์เราแปลกันว่า เป็นที่มอบให้ แต่พระไตรปิฎก แปลว่า “อ้าง” คำว่า อ้างมีใช้อยู่แล้วต่างหาก เช่นมหาปเทศ (มหนต+อปเทศ) การอ้างที่สำคัญ ถ้าเป็นรูปกิริยาอาชยาด ท่านใช้ อปทิสติ ย่อมอ้าง ถ้าเป็นนามกิตก์ท่านใช้ อปเทศ, อปทิสน์ การอ้างพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยเราแปลกันว่า “อย่าเชื่อด้วยการอ้างตำรา” ตั้งแต่ฉบับแรกแล้วนักวิชาการพระพุทธศาสนาไทย ก็หลงเข้าไปในสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม นั่นคือ มา อนุสสุเวณ อย่าเชื่อด้วยการฟังตามกันมา เราถือตามกันครั้งศตวรรษ คำว่า ปิฎกสมปทาน ตามรูปศัพท์ต้องแปลว่า ปิฎก(ปริยัติ)ที่อาจารย์มอบให้(สั่งสอน)มา คืออย่าเชื่อตามการที่อาจารย์สั่งสอนมา ในกาลามสูตร หมายถึงอาจารย์พวกก่อนๆ ที่มาสอนชาวกาลามะ

* อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๑ อัง.ติก. (บาลี) ๒๐/๖๖/๑๘๔.

^๒ อัง.ติก. (บาลี) ๒๐/๖๖/๑๘๔.

^๓ ดูรายละเอียดใน วิ.มหา.อ. (บาลี) ๑/๒๐, วิ.มหา.อ. (ไทย) ๑/๑/๔๖, ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๑๘ (ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๔๙ หน้า ๑๙) ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๑/๙๗, อภิ.สง.อ. (บาลี) ๑/๒๑, อภิ.สง.อ. (ไทย) ๑/๑/๔๖.

๔๕๐ รวบรวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาวชิการ”

มา สมโณ โน ครู อย่าเชื่อเพราะสมณะเป็นครูของพวกเรา เป็นครูที่สอนชาวกาลามะ ก่อนหน้าพระพุทธเจ้า ครูนี้ไม่ใช่พระพุทธเจ้า ชาวพุทธต้องเชื่อพระพุทธเจ้าตามหลักตถาคต โพธิสัตถา^๔ ส่วนตำราเรียนและครูในสังคมไทยปัจจุบันอย่าเพิ่งปลงใจเชื่อได้ จะอย่างไรก็ตาม ทุกคนที่มีความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ก็ต้องอาศัยตำราและครูสอน โดยเฉพาะงาน ๖๐ ปีมหาจุฬาย และวันบูรพาจารย์นี้ก็เกี่ยวข้องกับตำราและครู เพราะเป็นงานครบ ๖๐ ปีมหาจุฬาย ที่จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษามา ซึ่งมหาจุฬาย เป็นสถานที่ที่มีครูใช้ตำราสอนนิสิตนักศึกษา พวกเราทุกคนที่มีวันนี้ได้ก็เพราะพวกเราเชื่อฟังบูรพาจารย์ คือครูอาจารย์ที่สั่งสอนและใช้ตำราของอาจารย์ศึกษาเล่าเรียน

เมื่ออ้างพระไตรปิฎกทำไมต้องเชื่อ

บทความเรื่องนี้ ผู้เขียนมิได้มุ่งที่จะเขียนเรื่องการเรียนเรื่องครูสอนและตำราเรียนทั่วไป ที่ผู้ทรงคุณวุฒิเรียบเรียงขึ้น แต่มุ่งที่จะเขียนเรื่องตำราคือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งทรงรับสั่งกับพระอานนท์ไว้เพื่อบอกให้ภิกษุทั้งหลายทราบว่าเป็นศาสดา(ครูสอน)ของพวกเธอ เมื่อเราล่องลับไป” ปัจจุบันธรรมและวินัยนั้นบันทึกอยู่ในพระไตรปิฎก ก็เมื่อพระไตรปิฎกเป็นองค์แทนพระบรมศาสดา ดังนั้นใครเปิดพระไตรปิฎกอ่าน ก็เท่ากับได้เข้าเฝ้าฟังโอวาทจากพระองค์ แต่สมัยที่มีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแพร่หลาย พวกเรากลับไม่เชื่อเมื่อมีการอ้างพระไตรปิฎก ในการนำเสนอเรื่องเมื่ออ้างพระไตรปิฎกแล้วต้องเชื่อ ผู้เขียนจะนำเสนอตามลำดับเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าและพระธรรมวินัย มิได้นำเสนอตามลำดับคัมภีร์ เป็นการนำเสนอข้อความในคัมภีร์เปรียบเทียบกับโบราณวัตถุที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนมากเป็นโบราณวัตถุสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช สิ่งของในสมัยพระเจ้าอโศกนั้นห่างจากสมัยพุทธกาลเพียง ๒ ชั่วโมงคน ย่อมเป็นหลักฐานที่พอเชื่อถือได้ สมัยพระเจ้าอโศกช่วง

^๔ อริยสาวโก สทฺโธ โหติ, สทฺทหติ ตถาคตสฺส โพธิ์ แปลว่า อริยสาวกเป็นผู้มีศรัทธาความเชื่อ ย่อมเชื่อ ซึ่งการตรัสรู้ของพระตถาคต -อ.จ.สตุตค. (บาลี) ๒๓/๔/๓, อ.จ.สตุตค. (ไทย) ๒๓/๔/๕.

^๕ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔.

พ.ศ. ๒๐๐-๓๐๐ มีบุคคลที่คงพอจะทันเห็นเหตุการณ์สมัยพุทธกาล ดังนั้น สิ่งต่างๆ ที่ทำไว้ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชจึงน่าจะเชื่อถือได้

สุเมธดาบสปรรณาเป็นพระพุทธเจ้า

สิ่งที่ผู้เขียนจะนำเสนอต่อไปนี้ เป็นการเทียบเคียงโบราณวัตถุกับข้อความในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือนำภาพหินสลักที่ทำขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชและสมัยอื่น มาเทียบเคียงกับข้อความในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา เมื่อมีเนื้อหาตรงกันก็ต้องเชื่อถือได้ อันดับแรกขอแนะนำเรื่องทีสุเมธดาบสปรรณาเป็นพระพุทธเจ้าในสมัยพระพุทธเจ้าที่บังกร แต่โบราณวัตถุเป็นของที่ทำขึ้นทางคันธาระเป็นหินสลักภาพสุเมธดาบส นอนทอดกายเป็นสะพานให้พระพุทธเจ้ากับพระสาวกเหยียบข้ามโคลนตม

Sumedha abhinihara-karana or mulanidhana before the Dipankara Buddha. Sumedha later became Gotama Buddha. คำบรรยายภาพเป็นภาษาบาลีอักษรโรมันปนภาษาอังกฤษ ถอดเป็นภาษาไทย ดังนี้ สุเมธดาบส กระทำอภินิหาร (คือตั้งความปรารถนา) ต่อพระพักตร์ พระพุทธเจ้าที่บังกร ซึ่งในกาลต่อมา สุเมธดาบส ได้มาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าโคดม

๕๕๒ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวชิการ”

ภาพหินสลักเป็นพุทธศิลป์สมัยคันธาระที่พวกเขาพุทธกรีกทำขึ้นช่วง พ.ศ. ๖๖๓-๗๐๕ ก่อนสมัยที่พระพุทธโฆสจารย์จะไปแปลอรรถกถาภาษาสิงหลกลับเป็นภาษามคธที่เกาะสิงหล ข้อความเรื่องที่สุดเมธดาบสนอนทอดกายเป็นสะพานให้พระพุทธเจ้าที่ปังกรกับพระสาวกเหยียบเดินข้ามปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกขุททกนิกายพุทธวงศ์ในรูปคาถาแปลความว่า

“เราสยายผมแล้วลาดผ้าคารองและหนังสัตว์ลงบนเปือกตม แล้วนอนคว่ำหน้าลงที่นั่นด้วยคิดว่าพระพุทธเจ้าพร้อมทั้ง(สาวก)ผู้เป็นศิษย์จงเหยียบเราเสด็จไปเถิด อย่าทรงเหยียบเปือกตมนั้นเลยขอนั้นจักเป็นประโยชน์แก่อุกุลแก่เรา”^๖

ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาชาดก^๗ ปรากฏในคัมภีร์อปทานอรรถกถา^๘ ปรากฏในคัมภีร์พุทธวงศ์อรรถกถา^๙ ซึ่งเล่าเรื่องที่สุดเมธดาบสดังความปรารถนาแทบบาทมูลพระพุทธเจ้าที่ปังกร เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งพระพุทธเจ้าที่ปังกรได้ทรงพยากรณ์ว่า สุดเมธดาบสจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า นับจากสมัยของพระองค์ไป ๔ อสงไขย ๑ แสนกัป แสดงว่าเรื่องนี้รู้กันมาก่อนสมัยพระพุทธโฆสจารย์ ผู้สนใจศึกษาข้อมูลได้จากคัมภีร์ตามที่อ้างนั้น

ในภาพหินสลักนี้ ศิลปินสลักภาพสุดเมธดาบสมอบอยู่แทบพระบาทของพระพุทธเจ้าที่ปังกร ไม่ได้อยู่ในลักษณะนอนทอดกาย และเนื้อหาในคัมภีร์ พระพุทธเจ้าที่ปังกรก็มีได้ทรงเหยียบบ่วงของสุดเมธดาบส ถ้าทรงเหยียบสุดเมธดาบสข้ามโคลนไปกับพระชีณาสพ ๔ แสนรูป สุดเมธดาบสและเน

^๖ ขุ.พุทธ. (บาลี) ๓๓/๕๒-๕๓/๔๕๒, ขุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๕๒-๕๓/๕๗๓.

^๗ ดูรายละเอียดใน ขุ.ชา.อ. (บาลี) ๑/๑๙-๒๑, ขุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๑-๒๓.

^๘ ดูรายละเอียดใน ขุ.อป.อ. (บาลี) ๑/๑๙-๒๑, ขุ.อป.อ. (ไทย) ๘/๑/๓๓-๓๖.

^๙ ดูรายละเอียดใน ขุ.พุทธ.อ. (บาลี) ๑/๑๓๓-๑๓๖, ขุ.พุทธ.อ. (ไทย) ๘/๒/๒๐๐-๒๐๔.

หินสลักภาพนี้ สุธเมธดาบสสยายผมให้พระพุทธเจ้าที่ปังกรทรงเหยียบ ตรงกับข้อความในคัมภีร์ที่ว่า “พระพุทธเจ้าที่ปังกรประทับยืนที่เบื้องศีรษะของสุเมธดาบส ทอดพระเนตรดูสุเมธดาบสนอนบนหลังเปือกตมทรงดำริว่า ดาบสปรรณาเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ความปรารถนาของเขาจักสำเร็จหรือไม่หนอ ทรงส่งพระอนาคตังสญาณพิจารณาก็ทรงทราบว่าสว่างไป ๔ อสงไขย ๑ แสนกัปนับแต่นี้ เขาก็ได้เป็นพระพุทธเจ้านามว่าโคดม”^{๑๐}

สุเมธดาบสสร้างบารมี

จากการที่สุเมธดาบสปรรณาจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แล้วได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าที่ปังกรว่าจะได้สมความปรารถนานั้น ท่านได้เวียนว่ายตายเกิดสร้างบารมีหลายร้อยชาติ ส่วนหนึ่งจัดเป็นชาดก ๕๐๐ กว่าชาดก และยังมีที่ไม่จัดเป็นชาดกอีกหลายชาติ ซึ่งการบำเพ็ญบารมีนั้น ต้องทุกข์ยากแสนสาหัส บางชาติต้องถึงกับยอมสละชีวิตเพื่อประโยชน์

^{๑๐} ชุ.ชา.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๒๔-๒๕, ชุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๖-๒๗.

๕๕๕ รวบรวมความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

แก่ผู้อื่น มีภาพหินสลักชาดกสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชจำนวนมาก ที่มีการแสดงภาพตรงกัน
กับข้อความในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ผู้เขียนขอนำมาเป็นตัวอย่างจำนวน ๖ ภาพ
ภาพหินสลักชาดกที่พระโพธิสัตว์สละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น คือ ชาดที่พระโพธิสัตว์เกิดเป็น
บัณฑิตกระต่าย เรียกว่า สสบัณฑิตชาดก

Shasha Jataka: Just to the left of the Fire can be Seen the Hare Ready to Jump Into the Flames
(Guntur, Andhra Pradesh)

ในภาพศิลปินได้สลักรูปกองไฟ มีภาพพญากระต่ายโดดเข้ากองไฟ มีภาพลิง ภาพ
สุนัขจิ้งจอก ภาพที่นั่งอยู่หลังลิงคงเป็นนาค ซึ่งเป็นเพื่อนกัน ภาพคนยืนอยู่ทางข้างนาคเป็น
ท้าวสักกะแปลงมาขอปลาจากนาค ภาพคนที่ยืนอยู่ข้างสุนัขจิ้งจอกเป็นท้าวสักกะแปลงมาขออาหาร
ส่วนภาพคนที่นั่งอยู่หน้ากองไฟนั้นเป็นท้าวสักกะแปลงเป็นพราหมณ์รอให้พญากระต่ายกระโดดเข้า
กองไฟอย่างตัวให้ตนกิน พระโพธิสัตว์ยอมสละชีวิตโดดเข้ากองไฟอย่างตนให้พราหมณ์กิน จัดเป็น
ปรมัตถบารมี^{๑๑} ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เป็นภาพหินสลักจากสถูปการุฬุ สมัยพระเจ้า
อโศกมหาราช ภาพหินสลักชาดกอีกเรื่องหนึ่ง นักเรียนภาษาบาลีคุ้นมาก เป็นเรื่องในอดีตชาติ

^{๑๑} ศึกษารายละเอียดได้ใน ชุ.ชา.จตุกก. (บาลี) ๒๗/๓๑๖/๑๐๔, ชุ.ชา.จตุกก. (ไทย) ๒๗/๓๑๖/๑๖๙, ชุ.ชา.
จตุกก.อ. (บาลี) ๔/๒๕๔-๒๕๙, ชุ.ชา.จตุกก. (ไทย) ๓/๔/๔๘๒-๔๘๙.

ของพระกুমารกัสสะปะกับมารดา นั่นคือนิโครธชาตกหรือมิกชาตก ว่าด้วยเรื่องของพระกুমารกัสสะปะกับมารดาที่ตั้งท้องแล้วเข้ามาบวชเป็นภิกษุณีโดยไม่รู้ตัว ภาพหินสลักนี้ด้านบนมีจารึกอักษรพราหมีว่า มิกชาตก

มิกชาตก (นิโครธชาตก) ถ้าพิจารณาคาถาแห่งชาตกนี้ซึ่งกล่าวไว้สั้น ๆ ว่า

นิโครธเมว เสเวยฺย น สาขมุปลวเส

นิโครธสฺมี มตฺ เสยฺโย ยญฺเจ สาขสฺมี ชีวิต^{๑๒}

“เจ้าพึ่งคบหากับเนื้อนิโครธเท่านั้น อย่าไปคบหากับเนื้อสาขะ
ตายอยู่กับเนื้อนิโครธ ยังดีกว่ามีชีวิตอยู่กับเนื้อสาขะ”

จากข้อความเท่านี้ ไม่มีศิลปินทางปฏิมากรรมที่ไหนจะสามารถถอดเอาเรื่องราวมาแกะสลักภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ ดังภาพนี้ แต่ในภาพหินสลักนั้น ได้บรรยายเรื่องราวในส่วนที่

^{๑๒} ชุ.ชา.เอกก. (บาลี) ๒๗/๑๒/๔, ชุ.ธ.อ. (บาลี) ๒/๑๑๑.

๕๕๖ รวบรวมความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ปรากฏในอรรถกถาชาดก คือ (๑) ด้านริมขวาตอนบนของภาพ มีกวางอยู่ ๔ ตัว สองตัวกำลังวิ่งหนีสุดชีวิต ตัวหนึ่งหันมามองดูนายพรานด้วยความหวาดกลัว อีกตัวหนึ่งนอนตายอยู่ (๒) ถัดลงมา มีกวางตัวหนึ่งนอนตายคอพาดอยู่บนเชียงใหม่ (๓) ล่างสุด เนื้อนิโครธยืนอยู่ข้างเชียง มีพ่อครัวอยู่ด้วย (๔) ตรงกลางเนื้อนิโครธกำลังแสดงธรรมให้พระเจ้ากาสิพัง^{๑๓}

จากหลักฐานนี้ แสดงให้เห็นว่า ทั้งคาถาชาดกและนิทานชาดก มีปรากฏแล้วตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศก ไม่ใช่พระสงฆ์ชาวสิงหล (ศรีลังกา) แต่งคาถาชาดกแล้วพระพุทธโฆสะจารย์มาแต่งนิทานชาดกที่สิงหล ภาพหินสลักเล่าเรื่องชาดกภาพต่อไป ขอนำเสนอภาพหินสลักชาดก เรื่องมหากปิชาดก

ภาพนี้ผู้เขียนดึงจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาพหินสลักมหากปิชาดกประดับสถาปัตยกรรมสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๓ ปัจจุบันสถาปัตยกรรมดังกล่าวทำลายไปแล้ว เซอร์คันนิงแฮม นักโบราณคดีชาวอังกฤษได้รวบรวมเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกัลกัตตา ที่เป็นหินสลักชาดกจำนวน ๒๘ ภาพ

^{๑๓} ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ชู.ชา.เอกก. (บาลี) ๒๗/๑๒/๔, ชู.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๑๒/๖, ชู.ชา.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๑๒/๒๐๕-๒๑๖, ชู.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๓/๑/๒๓๓-๒๔๕.

ภาพนี้ผู้เขียนดึงจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาพเล่าเรื่องมหากปิชาดกเช่นกัน ประดับสถาปัตยกรรมศิลป์ เป็นภาพที่ทำขึ้นภายหลังภาพที่มาจากสถาปัตยกรรม ภาพหินสลักทั้ง ๒ ภาพ มีการบรรยายภาพตรงกับข้อความในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ข้อความภาษาบาลีในมหากปิชาดก จากคัมภีร์ขุททกนิกาย ชาดก ดังนี้

อวดตาน์ สงกม์ กตวา	โย โสตุถิ สมตารยิ
ก็ ตูว์ เตสั กิเม ตูยุหัง	โหนติ เหเต มหากปิ.
ราชาหัง อีสุสโร เตสั	ยฺยสุสส ปริหารโก
เตสั โสโกปรเตตานัง	ภิตานนุเต อรินทม.
อูลลลงฺขยิตฺวา อวดตานัง	วิสสุฏฺฐจฺจโน สตัง.
ตโต อปรปาเทสุ	ทพฺพหัง พนฺธัง ลตาคุณัง.
ฉินฺนพุกมิว วาเตน	นฺนุณโณ รุกขมุปาคมี.
โสหัง อปุปรกาวัง ตตถ	สาขัง หตฺถเกหิ อคฺคหิ.
ตัง มัง วิณฺยาตัง สนฺตัง	สาขาย จ ลตาย จ

๕๕๘ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหากุหาวิชาการ”

สมนุกุมนดา ปาเทหิ โสตุถี สาขมิกา คดา.
ตัม น ตปตตี พนุโธ วโธ เม น ตเปสุสติ.
สุขมาหริตฺ เตสํ เยสํ รุชชการยิ.^{๑๔}

(พระราชดำรัสถามพญาลิงว่า)

พญาลิง เจ้าทอดตัวเป็นสะพานให้ลิงเหล่านั้นข้ามไปโดยสวัสดิ
เจ้าเป็นอะไรกับลิงเหล่านั้น ลิงเหล่านั้นเป็นอะไรกับเจ้า

(พญาลิงกราบทูลว่า)

ขอเดชะพระองค์ผู้ปราบข้าศึก
ข้าพระองค์เป็นพญาลิงผู้เป็นใหญ่ปกครองฝูงลิงเหล่านั้น
ผู้ซึ่งความเศร้าโศกและความกลัวต่อพระองค์
ข้าพระองค์ได้ฟังตัวซึ่งมีเกาวัลย์ผูกติดที่ ๒ ทำหลังอย่างมั่นคง
ไปจากต้นไม้นั้นประมาณชั่วร้อยคันธนูที่ปลดสายแล้ว
ข้าพระองค์นั้นพุ่งออกไปตามลมเข้าหาดันมะม่วงนี้
ดุจเมฆถูกลมพัดขาด เมื่อไปไม่ถึงจึงใช้เท้าหน้าทั้ง ๒
จับกิ่งมะม่วงกลางอากาศนั้น
ข้าพเจ้านั้น ถูกกิ่งไม้และเกาวัลย์ซึ่งอยู่เหมือนสายพิณ
พวกลิงใช้เท้าเหยียบข้ามไปโดยสวัสดิ
การผูกด้วยเกาวัลย์นั้นไม่ทำให้ข้าพเจ้าเดือดร้อน
ถึงตายก็ไม่เดือดร้อน ขอข้าพเจ้าได้นำความสุข
มาให้แก่ฝูงลิงที่ข้าพเจ้าปกครองอยู่(เท่านั้น)^{๑๕}

^{๑๔} ชุ.ชา.สตตก. (บาลี) ๒๗/๔๐๗/๑๗๓.

^{๑๕} ชุ.ชา.สตตก. (ไทย) ๒๗/๔๐๗/๒๗๐-๒๗๑.

พิจารณาคุณภาพหินสลักและคาถาภาษาบาลีพร้อมคำแปลภาษาไทย แทบไม่ต้องขยายความ แต่เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เฉพาะเรื่องนี้ผู้เขียนขอเล่าเรื่องในอรรถกถาชาดก เสริมด้วย

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพญาวานรมีบริวารจำนวนมากอาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ ได้พาบริวารไปเก็บผลมะม่วงซึ่งยืนต้นอยู่ริมแม่น้ำคงคาแผ่กิ่งก้านไปในทิศทั้ง ๔ ผลมะม่วงสุกหล่นบนบกในบริเวณต้น มีกิ่งหนึ่งที่ยื่นไปในแม่น้ำคงคา ผลสุกจะหล่นลงในแม่น้ำ พญาวานรคิดว่าสักวันหนึ่งภัยจักเกิดแก่พวกตน เพราะผลมะม่วงสุกที่หล่นลงในแม่น้ำ จึงสั่งบริวารให้กินผลมะม่วงที่กิ่งนั้นตั้งแต่ผลเล็ก ๆ บ้างเด็ดกิ่งบ้าง ตั้งแต่เป็นขอมมะม่วง จนหมดมะม่วงสุกผลหนึ่งซ่อนอยู่ในรังมดแดงสุกอม ผุงลึงมองไม่เห็น ล่วงหล่นลงไปแม่น้ำคงคา ลอยไปติดตาข่ายของพระเจ้ากรุงพาราณสี ที่โปรดให้ชิงไว้ในเวลาที่พระองค์ลงทรงสนาน พระเจ้ากรุงพาราณสีได้เสวยมะม่วงผลนั้นแล้วทรงติตรส ได้พาข้าราชการบริวารลงเรือหลายลำ ให้นายพรานนำทางทวนกระแสน้ำขึ้นไปจนถึงต้นมะม่วงได้เสวยผลมะม่วง พวกข้าราชการบริวารพากันกิน ตั้งค่ายพักอยู่ในบริเวณใกล้ๆ ต้นมะม่วงนั้น พวกราชบุรุษได้จัดเวรยามก่อไฟไว้ทุกทิศแต่ก็พากันหลับหมด พอเวลาเที่ยงคืน พญาวานรได้พาบริวารได้ขึ้นไปกินผลมะม่วง พระราชาทรงตื่นบรรทมเห็นฝูงวานร จึงทรงปลุกข้าราชการบริวาร ให้เรียกพวกแมนธนูมาล้อมเตรียมยิงพวกวานร รับสั่งว่า “พรุ่งนี้เราจะกินมะม่วงกับเนื้อวานร”

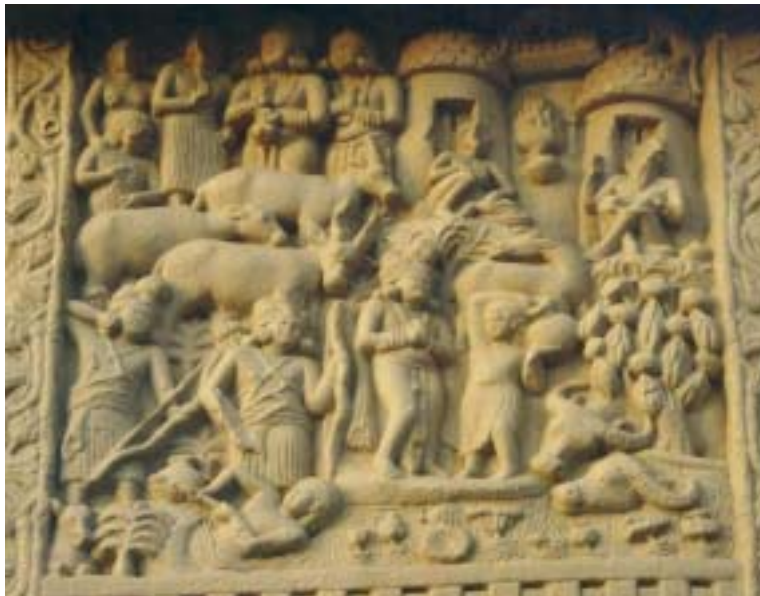
พวกวานรพอเห็นเหตุการณ์นั้นเข้า ก็กลัวตาย ไม่รู้จะหนีไปทางไหน พากันไปบอกพญาวานร ต่างตัวสันสะท้อนบอกพญาวานรว่า พวกนักแมนธนูยืนล้อมต้นมะม่วงจ้องยิงลึงที่จะหนีไป พวกเราจะทำอย่างไรดี พญาวานรปลอบใจบริวารไม่ให้กลัว ตนจะช่วยชีวิตวานรทุกตัว พญาวานรได้วิ่งขึ้นกิ่งที่ตั้งตรงใต้ไปทางกิ่งที่ชี้ไปทางฝักแม่น้ำคงคาฝั่งโน้นโดดจากปลายกิ่งไปไกลประมาณ ๑๐๐ ช่วงคั่นธนูตกลงที่ยอดพุ่มไม้ลงจากพุ่มไม้แล้วกำหนดระยะทางอากาศที่ตนกระโดดมา รีบกัดต้นหวายแกะกาบออก กะช่วงไว้ ๒ ช่วง คือ ช่วงระยะที่ผูกต้นไม้ที่ฝั่งนั้น ช่วงที่จะชิงไปในอากาศ แต่ไม่ได้กะระยะที่ผูกสะเอวของตน พญาวานรลากเส้นหวายไปผูกปลายข้างหนึ่งที่ต้นไม้ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ผูกปลายข้างหนึ่งที่สะเอวของตนแล้วกระโดดกลับไปยังต้นมะม่วงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากพญาวานรไม่ได้กะระยะที่ผูกสะเอวของตน จึงไม่อาจจะเอาปลายหวายผูกต้นมะม่วงได้ จึงเอามือของตนยึดกิ่งมะม่วงไว้แน่นแล้วส่งสัญญาณให้บริวารเหยียบหลังได้ข้ามเส้นหวายไป บริวารพากันไหวพญาวานรข้ามไปอย่างปลอดภัย พระท้าวทนต์ชาตินั้นเกิดเป็นลึงอยู่ในกลุ่มบริวารด้วยผูกใจเจ็บพญาวานรอยู่ จึงได้ขึ้นกิ่งสูงแล้วโดดลงเหยียบหลังพญาวานร ทำให้พญาวานรหัวใจแตก เกิดทุกข์ทรมานอย่างแรง

๕๖๐ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวชิชาการ”

ทางฝ่ายพระเจ้ากรุงพาราณสีเห็นเหตุการณ์ตลอด ทรงดำริว่า วานรตัวนี้เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ได้ช่วยบริหารของตนให้รอดปลอดภัย โดยมีได้คำนึงถึงชีวิตของตน พอสว่างพระองค์รับสั่งให้ข้าราชการบริพารค้อยๆ นำพญาวานรลงบำบัตร์รักษาแล้วตรัสถามตามข้อความที่เป็นคาถาข้างต้นนั้น^{๑๖}

ในภาพหินสลักกับเนื้อหาในคัมภีร์ตรงกัน เพียงแต่ในภาพหินสลักใช้เถาววัลย์(ลดา) ผูกขาตามพระไตรปิฎก ในคัมภีร์อรรถกถาว่าใช้ผูกสะเอว คำว่า ลดา เถาววัลย์ อรรถกถาหมายเอา เวตลดา เถาหวายหรือต้นหวาย

ภาพหินสลักชาดก ที่ผู้เขียนขอแนะนำอีกภาพหนึ่ง เป็นชาดกหนึ่งในทศชาติชาดก นั่นคือสุวัณณสามชาดก ผู้เขียนดึงภาพจากอินเทอร์เน็ตเช่นกัน ครั้งแรกไม่แน่ใจว่าเป็นสุวัณณสามชาดก เพราะคำบรรยายภาพภาษาอังกฤษ ตรงที่ใช้บาลีโรมันท่านใช้คำสันสกฤตว่า shyama jataka : สยม ชาดก คำว่า สยม ในภาษาสันสกฤตตรงกับคำว่า สาม ในภาษาบาลี ความจริงในสุวัณณสามชาดกไม่มีการใช้คำว่า สุวัณณสาม ใช้แต่คำว่า สามกุมาร

^{๑๖} ศึกษารายละเอียดใน ชุ.ชา.สตุดก. (บาลี) ๕/๑๖๔-๑๖๗, ชุ.ชา.สตุดก.อ. (ไทย) ๓/๕/๓๓๔-๓๔๓.

ภาพหินสลักนี้คือศิลปะสลักแผ่นหินเล่าเรื่องสุวัณณสามชาดก พิจารณาดูในภาพ ด้านบนจะเห็นมารดาบิดาของสุวัณณสามนั่งอยู่หน้าอาศรม มีกองไฟอยู่ระหว่างอาศรม มีภาพสุวัณณสามแบกหม้อน้ำไปตักน้ำมีสัตว์ป่าแวดล้อม มีภาพพระเจ้าปิลักษณ์ใช้ธนูยิงสุวัณณสาม มีภาพสุวัณณสามถูกยิงนอนสลบอยู่ภาพนี้เป็นภาพหินสลักประดับสถูปศากุญจี ซึ่งสร้างสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ส่วนภาพสุวัณณสามชาดกน่าจะสร้างภายหลัง ศึกษารายละเอียดเรื่องสุวัณณสามชาดกได้ในคัมภีร์ขุททกนิกาย ชาดกและอรรถกถา^{๑๗} นอกจากนี้ยังมีภาพหินสลักชาดกจากสถูปการุฬารอีกจำนวนมากที่หลงเหลือจากการถูกทำลาย เพื่อเอามาหินไปสร้างบ้านทำถนน ภาพหินสลักชาดกภาพสุดท้ายที่ผู้เขียนขอนำเสนอ คือ ภาพหินสลักเวสสันดรชาดก

ภาพนี้ผู้เขียนดึงจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาพหินสลักเล่าเรื่องเวสสันดรชาดก ประดับสถูปศากุญจี ในคำบรรยายภาษาอังกฤษมีคำภาษาบาลีอักษรโรมันว่า “Vessantara Jataka : เวสสันดร ชาดก” เมื่อพิจารณาดูภาพหลายฉากที่ศิลปะสลักไว้ในหินแผ่นเดียวกัน มีภาพพระเจ้าเวสสันดรจุฑาชาลีกับพระนางมัทรีอยู่ร่วมกัน มีภาพชาลีกับกัณหาเล่นกัน มีภาพพระ

^{๑๗} ชุ.ชา.ม. (บาลี) ๒๘/๕๔๐/๑๕๔-๑๖๕, ชุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๕๔๐/๒๒๙-๒๔๕, ชุ.ชา.ม.อ. (บาลี) ๙/๑๐๘-๑๕๐, ชุ.ชา.ม.อ. (ไทย) ๔/๒/๑๖๘-๒๑๓.

๕๖๒ รวบรวมความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

เวสสันดรสนทนากับพระนางมัทรี ด้านบนมีภาพต้นไม้และภาพคล้ายเครือกล้วย ภาพกวางด้านล่างมีภาพกวาง มีภาพสระบัวที่ซาลีกกับก้นหลงไปซ่อนตัวเมื่อคราวที่ชูชกมาขอ เป็นเรื่องเวสสันดรชาดกแน่นอน^{๑๘}

พระพุทธเจ้าโคดมเสด็จอุบัติ

พระโพธิสัตว์ ผู้ได้กระทำความปรารถนาแทบบาทมูลของพระพุทธเจ้าที่บังกร ได้รับความพยากรณ์ว่า จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในอนาคตได้เลือกเฟ้นธรรมที่กระทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ได้เห็นพุทธการกธรรม ๑๐ ประการ ท่านบำเพ็ญธรรมเหล่านั้น อยู่มาจนถึงอติภาพพระเวสสันดร ในเวลาสิ้นอายุ จุตจากอติภาพนั้นไปเกิดในดุสิตบุรี^{๑๙} จนถึงเวลาที่จะเสด็จอุบัติลงมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เทวดาในหมื่นจักรวาลได้พากันไปทูลเชิญลงมาอุบัติเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

^{๑๘} ศึกษารายละเอียดเวสสันดรชาดกได้ใน ขุ.ชา.ม. (บาลี) ๒๘/๕๔๗/๓๐๘-๓๘๕, ขุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๔๔๗/๔๔๗-๕๖๐, ขุ.ชา.ม.อ. (บาลี) ๑๐/๕๔๗/๒๘๗-๔๖๐, ขุ.ชา.ม.อ. (ไทย) ๔/๓/๕๙๙-๘๑๔.

^{๑๙} สรุปความจาก ขุ.ชา.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๒๑-๓๒, ขุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๓/๑/๕-๘๐.

ภาพนี้เป็นภาพหินสลักเทวดาในหมิ่นจักรวาลมาทูลเชิญเทพบุตรสันดูลิต ซึ่งใช้ภาพสัญลักษณ์เป็นพระแทนกับต้นโพธิ์ที่สถูปศากยจีมีทั้งหินสลักที่ทำภาพพระโพธิสัตว์และใช้สัญลักษณ์เหล่าเทวดาทูลเชิญเทพบุตรสันดูลิตเป็นคาถาว่า

กาโลย์ เต มหาวีระ   อุบุปชช มาตุกัจฉิย
สเทวกั ตารยนุโต   พุชฌสสุ อมตัม ปท

ข้าแต่พระมหาวีระ บัดนี้ ถึงเวลาสมควรของพระองค์แล้ว
ขอเชิญพระองค์เสด็จอุบัติในพระครรภ์มารดาตรัสรู้อมตบพ
ช่วยสัตว์โลกพร้อมทั้งเทวโลกให้ข้ามพ้น(สังสารวัฏ)เกิด^{๒๐}

เมื่อเทพบุตรสันดูลิต ได้เลือกสถานะ ๕ ซึ่งเรียกว่า ปัญจมหาวิโลกนะ ตามที่ต้องการ
แล้วก็จุติลงมาปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระมารดา ตามภาพหินสลักจากสถูปการุฬภาพต่อไป

^{๒๐} คีฬการายละเอียดเพิ่มเติมใน ชู.พุทธ. (บาลี) ๓๓/๖๗/๔๔๕, ชู.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๖๗/๕๖๕, ชู.พุทธ.อ. (บาลี) ๘๘-๘๙, ชู.พุทธ.อ. (ไทย) ๙/๒/๑๔๒-๑๔๓.

๔๖๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

ภาพหินสลักนี้ มีตัวอักษรพราหมียู่อ่านบน เป็นภาษาปราชฤต(ภาษาบาลีสมัยอโศก)ถอดเป็นอักษรไทยว่า ภควโต อูกรนติ แปลว่า การก้าวลงของพระผู้มีพระภาคเทียบกับภาษาบาลีปัจจุบัน ภควโต โอกุณติ แปลว่า การก้าวลงของพระผู้มีพระภาค หรือโพธิสัตตสส คพภาวกุณติ การก้าวลงสู่พระครรภ์ของพระโพธิสัตว์ คือเสด็จลงมาถือปฏิสนธิเป็นภาพหินสลักพระโพธิสัตว์ ปราภฏเป็นช้างเผือกเข้าไปในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา ตรงกับข้อความในคัมภีร์อรรคถา^{๒๑} เมื่อพระมารดาทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือน ก็ได้ประสูติจากพระครรภ์ ตามภาพหินสลักภาพต่อไป ซึ่งตรงกับข้อความในคัมภีร์พอสรูปได้ว่า

พระนางสิริมหามายาประทับยืนจับกึ่งต้นสาละประสูติพระโอรส ทำวมหัพพม ๔ องค์ นำชายทองมารองรับพระโพธิสัตว์แล้ววางไว้ตรงพระพักตร์ของพระนางสิริมหามายา พลังทูลว่า “พระเทวี ขอพระองค์จงดีพระทัย พระราชบุตรของพระองค์มีศักดิ์ใหญ่อยู่บัดนี้แล้ว” พระโพธิสัตว์ไม่แปดเปื้อนด้วยสิ่งปฏิกุศลอันไม่สะอาดประสูติออกมา พระองค์เหยียดพระหัตถ์และพระบาทสองข้างออกมา ยืนตรงดุจพระธรรมกถิกกลงจากธรรมาสน์ ดุจบุรุษลงจากบันได^{๒๒}

^{๒๑} ชุ.ชา.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๗๖-๗๗, ชุ.ชา.อ. (ไทย) ๓/๑/๘๐-๘๙.

^{๒๒} ชุ.ชา.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๗๖-๗๗, ชุ.ชา. (ไทย) ๓/๑/๘๐-๘๙.

ภาพนี้เป็นภาพหินสลัก พระกุมารประสูติออกทางสะดือตามคติมหายาน ในภาพมีเทวดาเอาตาข่ายทองรองรับ มีภาพพระกุมาร ประทับยืน แสดงว่าหลังจากประสูติแล้วเสด็จดำเนินได้ เป็นพุทธศิลป์แบบคันธาระ การสลักภาพใกล้เคียงกับข้อความที่กล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นข้อความในคัมภีร์อรรถกถา

ประดิษฐานพระศาสนา

ภาพหินสลักเสด็จออกผนวชซึ่งศิลปินสลักตรงกับข้อความในอรรถกถาก็มี แต่ผู้เขียนขอตัดไปถึงเหตุการณ์ที่พระองค์เสด็จออกผนวช บำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้ออกประกาศศาสนา ประดิษฐานพระศาสนาในกรุงราชคฤห์ จนอนาถบิณฑิกเศรษฐีไปกรุงราชคฤห์แล้วกราบทูลอาราธนาพระพุทธรองค์พร้อมภิกษุสงฆ์ไปจำพรรษาที่กรุงสาวัตถี ทรงรับนิมนต์ อนาถบิณฑิกเศรษฐีกลับไปแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อสร้างวัดเป็นที่พักสำหรับพระพุทธรองค์พร้อมภิกษุสงฆ์ก็ได้สวนของเจ้าเซตราชกุมาร ซึ่งต้องซื้อด้วยการเอาเหรียญกษาปณ์เติมพื้นที่ ดังภาพหินสลักที่ศิลปินสลักเล่าเรื่องต่อไปนี้

ภาพหินสลักอนาถบิณฑิกเศรษฐีซื้อสวนเจ้าเซตสร้างวัด ในภาพแสดงเป็นบุคคลใช้เกวียนบรรทุกกษาปณ์มาปูบนพื้นที่สวนเซตวันจนเต็มพื้นที่สวน^{๒๓} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม

^{๒๓} ศึกษารายละเอียดได้ใน วิ.จ. (บาลี) ๗/๓๐๔-๓๑๕/๗๒-๘๖, วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๐๔-๓๑๕/๑๑๑-๑๓๑.

๔๖๖ รวบรวมความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

บรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนอินเดีย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๐ วันพุธที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๓๐ ได้เสด็จเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกัลกัตตา ตอนที่ทรงดูภาพอนาถบิณฑิกเศรษฐีชื่อพระเชตวันทรงเล่าว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐีชื่อพระเชตวัน เอาเหรียญทองปูพื้นทั่วบริเวณ เหรียญทองอย่างที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีชื่อพระเชตวันนั้นแต่แรกสุดพบแต่เหรียญเงิน เพิ่งพบเหรียญทองเมื่อเร็ว ๆ นี้^{๒๔} ทูตผู้นำเสด็จชมคงเล่าถวาย ภาพนี้เป็นภาพหินสลักประดับสถาปัตยกรรม สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พ.ศ.๓๐๐ เซอร์คันทันนิ่งแฮมรวบรวมจากสถาปัตยกรรมที่ถูกพวกชาวบ้านทำลายมาเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกัลกัตตา

เสด็จโปรดพุทธมารดา

พระพุทธเจ้ากับภิกษุสงฆ์จำพรรษาที่กรุงสาวัตถีนี้ มีเหตุการณ์ที่พระองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์แล้วเสด็จไปจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทรงแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาและเทวดาทั้งหลาย เรื่องการที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดานี้ ส่วนมากเราเชื่อกันว่าเป็นตำนานที่พระพุทธโฆสจารย์แต่งซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัฐสาลีนี้ พระพุทธโฆสจารย์ลงมาแปลอรรถกถาที่เกาะสิงหล พ.ศ.๙๐๐ กว่า แต่ที่สถาปัตยกรรมมีภาพหินสลักเล่าเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก ดังภาพนี้

^{๒๔} ทัศนะจากอินเดีย, พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นท์จัม จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๖๗

ภาพหินสลักนี้ ศิลปินได้สลักภาพบันได ๓ บันได ใช้พระแทนกับตันโพธิ์เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า อีกภาพหนึ่งเป็นภาพหินสลักประดับสถูปศาสนาจี แต่แสดงภาพบันไดเป็น ๓ ด้าน มีภาพเหล่าเทวดากันเศวตรัฉัตร ใช้พระแทนกับตันโพธิ์เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าเช่นกัน

จากภาพหินสลัก ๒ ภาพ แสดงว่า สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทราบเรื่องที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาแล้ว ถ้าไม่ทราบจะสลักภาพบนแผ่นหินนี้ได้อย่างไร และหลักฐานเรื่องที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดานั้น ก็มีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก มัชฌิมนิกาย อุपरิปันณาสก์ ขุททกนิกาย เปตวัตถุ และ ขุททกนิกาย มหานิทเทส^{๒๕} เฉพาะในขุททกนิกาย มหานิทเทสปรากฏข้อความว่า ภควา ตาวดีสภวเน ปาโรจจตตกมุเล ปณทุกมพุลลิลายัม วสุสัฎฐุโจ เทวคณปริวุโต มชฺเฌ มณิเมเยน โสปาณน สกุกสสนครัม โอบิณฺโณ แปลว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จออกพรรษาที่บัณฑุกัมพล-

^{๒๕} คึกษาบายละเยียดไต้โน ม.ญ. (บาลี) ๑๔/๒๕๖-๒๕๘/๒๕๗-๒๖๑, ม.ญ. (ไทย) ๑๔/๒๕๖-๒๕๘/๓๔๓-๓๔๙, ขุ.เปต. (บาลี) ๒๖/๓๑๗-๓๓๐/๑๘๗-๑๘๙, ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๓๑๗-๓๓๐/๒๑๘-๒๑๙, ขุ.ม. (บาลี) ๒๙/๑๙๐-๑๙๑/๓๗๖-๓๗๙, ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๙๐-๑๙๑/๕๓๕-๕๓๙.

๔๖๘ รวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ศิลาอาสน์ ณ โคนไม้ปาริฉัตตกะในภพดาวดึงส์ อันหมู่เทวดาแวดล้อมเสด็จลงสู่สังกัสสนคร
ทางบันไดแก้วมณีตรงกลาง^{๒๖}

บทสรุป

ข้อความที่ผู้เขียนเลือกสรรมานำเสนอนี้ ก็เพื่อให้พวกเราชาวมหาจุฬาริชาการ ศึกษา
ค้นคว้าพระไตรปิฎก อย่างหลงเข้าใจในหลักความเชื่อ อนุสฺสว ว่าตาม ๆ กัน ศึกษาพระไตรปิฎก
อรรถกถาฎีกาปกรณ์วิเสสและไวยากรณ์ ให้สมกับที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระปิยมหาราช ทรงสถาปนามหาจุฬาริชาการให้เป็นสถานศึกษาพระบาลีไตรปิฎก มหาจุฬาริชาการ
เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง เราต้องการเป็นเลิศทางไหน คัมภีร์ของฝ่ายเถรวาทเรา พวกเรา
ศึกษากันเพียงผ่าน ๆ

ในบทความนี้ ประเด็นสำคัญ คือโบราณวัตถุที่เป็นภาพหินสลักจากสมัยพระเจ้าอโศก
มหาราช ที่นำเสนอตรงกับข้อความในคัมภีร์เถรวาทเป็นส่วนมาก ซึ่งที่นำเสนอนี้เป็นเพียง
บางส่วนเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนภาษาอังกฤษไม่พอใช้ พอแกะได้นิดหน่อย ข้อความทั้งหมดนี้ เข้า
กับคำที่ผู้เขียนกล่าวข้างต้นว่า “สิ่งของในสมัยพระเจ้าอโศกนั้นห่างจากสมัยพุทธกาลเพียง
๒ ชั่วอายุคน ย่อมเป็นหลักฐานที่พอเชื่อถือได้ สมัยพระเจ้าอโศก พ.ศ. ๒๐๐-๓๐๐ มีบุคคล
ที่คงพอจะทันเห็นเหตุการณ์สมัยพุทธกาล ดังนั้น สิ่งต่างๆ ที่ทำไว้ในสมัยพระเจ้าอโศกจึงน่าจะ
เชื่อถือได้” ข้อความที่นำเสนอทั้งหมดนี้แหละ คือเมื่ออ้างพระไตรปิฎกต้องเชื่อ แต่ก็เพียง
เรื่องเฉพาะบุคคล ใครจะเชื่ออัตโนมัติก็เป็นเรื่องของบุคคลนั้น เราจะเป็นเถรวาทแต่เพียงชื่อ
เท่านั้นหรือ การเผยแพร่ของเราเป็นมหายานไปมากแล้ว.

หมายเหตุ สำหรับผู้ต้องการค้นคว้าคัมภีร์ที่อ้างอิง คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี-ไทย และ
อรรถกถาภาษาบาลี ใช้อ้างอิงจากฉบับมหาจุฬาริชาการ อรรถกถาภาษาไทยใช้ฉบับ
มหามกุฏฯ การใช้อักษรย่อเฉพาะอรรถกถาภาษาไทย เช่น วิ.มหา.อ. (ไทย)
๑/๑/๔๖ หมายถึง วินัยปิฎกมหาวิภังคอรรถกถา ภาษาไทย เล่ม ๑ ภาค ๑
หน้า ๔๖ ฉบับมหามกุฏฯ

^{๒๖} ชุ.ม. (บาลี) ๒๙/๑๙๐/๓๗๖, ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๙๐/๕๓๕.